

ปัญหาและอุปสรรคในการตรวจสอบพยานหลักฐานแผ่นภาพยนตร์
และแผ่นวีดิทัศน์ (ของกลาง) ของสำนักพิจารณาภาพยนตร์
และวีดิทัศน์ กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม*

ดารานี เจริญไพเราะ**

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) เพื่อศึกษาการตรวจสอบพยานหลักฐานแผ่นภาพยนตร์และวีดิทัศน์ (ของกลาง) (2) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคที่มีผลกระทบต่อ การตรวจสอบพยานหลักฐานแผ่นภาพยนตร์และวีดิทัศน์ (ของกลาง) (3) เพื่อศึกษาเป็นแนวทางในการปรับปรุง แก้ไข และพัฒนาการดำเนินงานให้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้นการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการค้นคว้าเอกสาร และการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างแน่นอน กลุ่มตัวอย่างเป็นข้าราชการสำนักพิจารณาภาพยนตร์และวีดิทัศน์ จำนวน 5 คน ผลการวิจัยพบว่า การตรวจสอบพยานหลักฐานแผ่นภาพยนตร์และวีดิทัศน์ของกลาง มี 2 แนวทาง คือ การตรวจสอบภาพยนตร์และวีดิทัศน์ว่าผ่านการตรวจพิจารณาจากคณะกรรมการพิจารณาภาพยนตร์และวีดิทัศน์และการแสดงเครื่องหมายการอนุญาตและหมายเลขรหัส มีวิธีการตรวจสอบโดยเปิดดูเนื้อหาและตรวจสอบจากฐานข้อมูลทะเบียนกลาง ปัญหาและอุปสรรค ได้แก่ ขาดบุคลากร, อุปกรณ์ไม่ทันสมัย ไม่เพียงพอ, แผ่นของกลางชำรุด ปะปนกัน หน้าปกไม่ตรงกับเนื้อหา แผ่นของกลางมีจำนวนมาก ระบบฐานข้อมูลทะเบียนกลางยังไม่มี ความถูกต้องเท่าที่ควร ไม่ทันสมัย, ข้อจำกัดของกฎหมาย แนวทางการปรับปรุง แก้ไขและพัฒนาการดำเนินงาน เพื่อให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น มี 2 แนวทาง คือ แนวทางแรกเป็นการแก้ปัญหาภายในองค์กร ได้แก่ เพิ่มบุคลากร เพิ่มอุปกรณ์ที่ทันสมัย ควรมีการตรวจสอบข้อมูลก่อนนำเข้าระบบฐานข้อมูลทะเบียนกลางและนำไปรแกรมสำเร็จรูปมาใช้ในการตรวจสอบ แนวทางที่สองเป็นแก้ปัญหาภายนอกองค์กร คือ ต้องแก้ไขกฎหมาย ที่มีผลทำให้การตรวจสอบของกลางล่าช้า ขาดความ

*บทความนี้เรียบเรียงจากการศึกษาอิสระเรื่อง ปัญหาและอุปสรรคในการตรวจสอบพยานหลักฐานแผ่นภาพยนตร์และแผ่นวีดิทัศน์(ของกลาง) ของสำนักพิจารณาภาพยนตร์และวีดิทัศน์ กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม

**นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ถูกต้อง ชัดเจน จัดอบรมสัมมนาสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับพระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551 เพื่อให้เกิดกระทำผิดน้อยลงหรือไม่มีการกระทำผิดเกิดขึ้น

คำสำคัญ: ปัญหาและอุปสรรค การตรวจสอบพยานหลักฐานแผ่นภาพยนตร์และวีดิทัศน์ ของกลาง

บทนำ

สำนักพิจารณาภาพยนตร์และวีดิทัศน์ กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม มีภารกิจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551 การตรวจสอบพยานหลักฐานแผ่นภาพยนตร์และวีดิทัศน์ของกลางเป็นหนึ่งในภารกิจที่ต้องปฏิบัติตามกฎหมาย เพื่อนำไปประกอบสำนวนคดีเอาผิดผู้กระทำความผิด และส่งผลให้อาชญากรรมทางเศรษฐกิจดังกล่าวหายไปหรือลดน้อยลงมากที่สุด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการตรวจสอบพยานหลักฐานแผ่นภาพยนตร์และวีดิทัศน์ (ของกลาง)
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคที่มีผลกระทบต่อตรวจสอบพยานหลักฐานแผ่นภาพยนตร์และวีดิทัศน์ (ของกลาง)
3. เพื่อศึกษาเป็นแนวทางในการปรับปรุง แก้ไข และพัฒนาการดำเนินงานให้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้น

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา : ศึกษาการตรวจสอบแผ่นภาพยนตร์และวีดิทัศน์ (ของกลาง) ตามพระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551 ปัญหาและอุปสรรคการตรวจสอบแผ่นภาพยนตร์และวีดิทัศน์ แนวทางในการปรับปรุง แก้ไข และพัฒนาการดำเนินงานให้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้น
2. ขอบเขตด้านพื้นที่ : สำนักงานพิจารณาภาพยนตร์และวีดิทัศน์ กรมส่งเสริมวัฒนธรรม
3. ขอบเขตด้านระยะเวลา : ใช้ระยะเวลาในการศึกษาเริ่มต้นตั้งแต่วันที่ 22 ธันวาคม 2555 ถึงวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2556

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อทราบแนวทางและวิธีการตรวจสอบพยานหลักฐานแผ่นภาพยนตร์และวีดิทัศน์ (ของกลาง)

2. เพื่อทราบปัญหาและอุปสรรคการตรวจสอบพยานหลักฐานแผ่นภาพยนตร์และวีดิทัศน์ (ของกลาง)

3. สามารถนำผลการศึกษาไปใช้เป็นแนวทางการปรับปรุง แก้ไข และพัฒนา การดำเนินงานให้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้น

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ (อ้างถึงใน รัชนีวัฒน์ รัตนศักดิ์, 2555, หน้า 326-327) อธิบายว่า การจัดการภาครัฐแนวใหม่เป็นกรอบความคิดที่ครอบคลุมทฤษฎี แนวคิด และเทคนิควิทยาการทางการจัดการอย่างกว้างขวาง การจัดการภาครัฐแนวใหม่มีลักษณะที่ร่วมกันที่สำคัญคือ การสะท้อนถึงจิตวิญญาณมุ่งเน้น "การปฏิรูป" การบริหารงานในภาครัฐ โดยมีจุดเน้นสำคัญคือ การเน้นความสำคัญของระบบการจัดการมากกว่าเรื่องนโยบาย การมุ่งเน้นผลงานและประสิทธิภาพ การมุ่งปรับโครงสร้างระบบราชการที่ใหญ่โตไปสู่องค์กรที่มีขนาดเล็ก การปรับระบบการบริหารให้วางอยู่บนกลไกทางตลาดมากขึ้นเพื่อกระตุ้นการแข่งขัน การลดค่าใช้จ่ายของภาครัฐ และการปรับรูปแบบการจัดการที่เน้นเป้าหมาย การใช้ระบบสัญญาว่าจ้างระยะสั้น และการใช้แรงจูงใจทางการเงินและความเป็นอิสระทางการจัดการ

ระบบราชการไทยยุคปฏิรูป มุ่งให้เกิดผล 4 ประการ (เจษฎา สรณวิช, 2554, หน้า 40) คือ

1. เพื่อประโยชน์สุขแก่ประชาชน
2. เพื่อเกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของรัฐ
3. เพื่อเกิดควมมีประสิทธิภาพ
4. เพื่อเกิดควมคุ้มค่าในการปฏิบัติงาน

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542 ของสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ระบุว่า ธรรมภิบาล มีองค์ประกอบ 6 ประการ (อ้างถึงใน วิโรจน์ ก่อสกุล, 2554, หน้า 8) คือ

1. หลักนิติธรรม ได้แก่ การตรากฎหมาย กฎ ข้อบังคับต่างๆ ให้ทันสมัยและเป็นธรรมเป็นที่ยอมรับของสังคม ไม่เลือกปฏิบัติ และสังคมยินยอมพร้อมใจปฏิบัติตามกฎหมายและกฎข้อบังคับเหล่านั้น โดยถือว่าเป็นการปกครองภายใต้กฎหมาย มิใช่ตามอำเภอใจหรือตามอำนาจของตัวบุคคล

2. หลักความโปร่งใส ได้แก่ ความสร้างความไว้วางใจซึ่งกัน โดยมีการให้และการรับข้อมูลที่สะดวกเป็นจริง ทันการณ์ ตรงไปตรงมา มีที่มาที่ไปที่ชัดเจนและเท่าเทียมมีกระบวนการตรวจสอบความถูกต้องชัดเจนได้

3. หลักการมีส่วนร่วม ได้แก่ การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้ และร่วมคิด ร่วมเสนอความเห็นในการตัดสินใจปัญหาสำคัญของประเทศในด้านต่างๆ เช่นการแจ้งความเห็น การเสนอสาธารณะ การประชาพิจารณ์ การแสดงประชามตินอกจากนี้ยังรวมไปถึงการร่วม ตรวจสอบ และร่วมรับผิดชอบต่อผลของการกระทำนั้น

4. หลักการรับผิดชอบตรวจสอบได้ ได้แก่ ความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้เป็นการ สร้างกลไกให้มีผู้รับผิดชอบ ตระหนักในหน้าที่ ความสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม การใส่ใจ ปัญหาสาธารณะของบ้านเมือง และกระตือรือร้นในการแก้ปัญหาตลอดจนการเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่าง และความกล้าที่จะยอมรับผลจากการกระทำของตน

5. หลักความคุ้มค่า ได้แก่ การบริหารจัดการและการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัด ให้เกิด ประโยชน์คุ้มค่า เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม

6. หลักคุณธรรม ได้แก่ การยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม สำนึกในหน้าที่ของตนเองมี ความซื่อสัตย์สุจริต จริใจขยัน อดทน มีระเบียบวินัย และเคารพในสิทธิของผู้อื่น

พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ.2545 ตามมาตรา 3/1 ได้กำหนด หลักการในการบริหารราชการแผ่นดินว่าต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนโดยใช้วิธี การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี โดยตราเป็นพระราชกฤษฎีกากำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการใน การปฏิบัติราชการและการสั่งการให้ส่วนราชการปฏิบัติ และมีสาระสำคัญเกี่ยวกับ (อนงค์วิชญา สาริบุตร, 2554, หน้า 54)

1. การบริหารราชการเพื่อให้เกิดประโยชน์สุขของประชาชน
2. การบริหารราชการเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของรัฐ
3. การบริหารราชการอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดความคุ้มค่าในเชิงภารกิจของรัฐ
4. การลดขั้นตอนการปฏิบัติงาน
5. การปรับปรุงภารกิจของส่วนราชการ
6. การอำนวยความสะดวกและการตอบสนองความต้องการของประชาชน

วิลเลน และฮันเกอร์ (อ้างถึงใน รัตนา สายคณิต, 2547, หน้า 44) อธิบายว่า การ บริหารเชิงกลยุทธ์ หมายถึง ชุดการตัดสินใจทางการบริหารและการปฏิบัติการที่กำหนดการ ดำเนินงานในระยะยาวขององค์การ การจัดองค์การ การนำไปปฏิบัติให้เกิดผล และการควบคุม

นวัตกรรมองค์การ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงด้วยวิธีใหม่ๆ ภายในองค์การ เช่น ด้าน โครงสร้าง ความคิด ความเชื่อ ความศรัทธา วัฒนธรรม การผลิต การบริการการตลาด การ บริหาร การจัดการ การพัฒนาคุณภาพ ฯลฯ ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงไปในทางบวก และนำไป ใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ (ชาคริต ศีกษากิจ, 2554, หน้า 7)

Turban and Aronson (อ้างถึงใน พีระพงศ์ ภักดิ์ศรี, 2554, หน้า 48) กล่าวว่า การจัดการความรู้ คือ กระบวนการ ที่ช่วยให้องค์กรสามารถระบุ เลือก จัดการ แยกแยะ และถ่ายโอน ความรู้ที่สำคัญและความเชี่ยวชาญที่เป็นส่วนหนึ่งของความจำองค์การที่ในรูปแบบที่องค์การ ดำเนินอยู่

ประโยชน์ของการจัดการความรู้ (พีระพงศ์ ภักดิ์ศรี, 2554, หน้า 50) มีดังนี้

1. เพิ่มศักยภาพในการตัดสินใจ (ความรู้ทำให้มีข้อมูลมาก)
2. สร้างการยอมรับ ด้านคุณภาพ
3. เกิดความยืดหยุ่นในการทำงานเป็นทีม
4. การสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ เกิดขึ้น
5. เพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ภาพยนตร์และวีดิทัศน์ ที่นำไปฉายหรือให้บริการจะต้องผ่านการตรวจพิจารณาตาม มาตรา 25 และมาตรา 47 แห่งพระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ.2551 (สำนักคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, สำนักพิจารณาภาพยนตร์และวีดิทัศน์, 2551, หน้า 35)

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัย 2 แนวทางในการดำเนินการวิจัย ได้แก่

1. การค้นคว้าเอกสาร (Documentary Research) โดยการศึกษาค้นคว้าเอกสารต่างๆ เกี่ยวข้องกับการตรวจสอบพยานหลักฐานแผ่นภาพยนตร์และวีดิทัศน์ (ของกลาง) ของสำนักพิจารณาภาพยนตร์และวีดิทัศน์ กรมส่งเสริมวัฒนธรรม ตลอดจนข้อมูลแนวคิด ทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

2. การเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ (Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant Person) เป็นกลุ่มตัวอย่างที่เลือกจากข้าราชการสำนักพิจารณาภาพยนตร์และวีดิทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับการตรวจสอบพยานหลักฐานแผ่นภาพยนตร์และวีดิทัศน์ของกลาง ที่ผู้วิจัยต้องการศึกษา เป็นสำคัญ จำนวน 5 คน

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ทำการขออนุญาตสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง แล้วทำการ สัมภาษณ์โดยใช้การบันทึกเสียงและภาพ นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และประมวลผล ระยะเวลา ศึกษาตั้งแต่วันที่ 22 ธันวาคม 2555 ถึงวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2556

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย พบว่า

1. แนวทางการตรวจสอบพยานหลักฐานแผนภาพยนตร์และวีดิทัศน์ของกลาง คือ การตรวจสอบภาพยนตร์และวีดิทัศน์ที่นำออกให้เช่า แลกเปลี่ยน หรือจำหน่ายว่า ผ่านการตรวจพิจารณาจากคณะกรรมการพิจารณาภาพยนตร์และวีดิทัศน์รวมทั้งการแสดงเครื่องหมายการอนุญาตและหมายเลขรหัส โดยตรวจสอบจากฐานข้อมูลทะเบียนกลางและเปิดดูเนื้อหาสาระหรือลักษณะของภาพยนตร์และวีดิทัศน์

2. ปัญหาและอุปสรรคที่พบ คือ ขาดบุคลากร, อุปกรณ์ไม่ทันสมัย ไม่เพียงพอ, แผนของกลางชำรุด ปะปนกัน หน้าปกไม่ตรงกับเนื้อหา มีจำนวนมากเพราะต้องตรวจสอบทุกคดีที่เกิดขึ้นทั่วประเทศ ระบบฐานข้อมูลทะเบียนกลางยังไม่มีความถูกต้องเท่าที่ควรและยังขาดความทันสมัย, ข้อจำกัดของกฎหมายทั้งพ.ร.บ.ภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551 และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดี

3. แนวทางการปรับปรุง แก้ไขและพัฒนาการดำเนินงาน คือ เพิ่มบุคลากร เพิ่มอุปกรณ์ที่ทันสมัย มีการตรวจสอบข้อมูลก่อนนำเข้าระบบฐานข้อมูลทะเบียนกลางและนำไปโปรแกรมสำเร็จรูปมาใช้ในการตรวจสอบ แก้ไขกฎหมายให้สามารถคุ้มครองในกรณีที่มีเนื้อหาและลักษณะของภาพยนตร์และวีดิทัศน์ที่ซ้ำกันและมอบอำนาจให้ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสามารถตรวจสอบได้ จัดอบรมสัมมนาสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับภาพยนตร์และวีดิทัศน์เพื่อให้เกิดการกระทำผิดน้อยลงหรือไม่มีการกระทำผิดเกิดขึ้น

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

สำนักพิจารณาภาพยนตร์และวีดิทัศน์ ดำเนินการตรวจสอบพยานหลักฐานแผนภาพยนตร์และแผ่นวีดิทัศน์ (ของกลาง) ได้นำการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management) ตามแนวการปฏิรูประบบราชการไทยโดยมุ่งเน้นผลงาน และประสิทธิภาพ ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2545 โดยใช้วิธีการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี (Good Governance) 6 ประการ คือ หลักนิติธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบตรวจสอบได้ หลักความคุ้มค่า หลักคุณธรรม ซึ่งตราเป็นพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 มีการบริหารเชิงกลยุทธ์อย่างเป็นระบบ เริ่มจากการวางแผนกลยุทธ์ การนำไปปฏิบัติ และการติดตามประเมินผล แต่ก็ยังพบปัญหา จึงต้องมีการจัดการความรู้ (Knowledge Management) เพื่อสร้างนวัตกรรมในองค์กร (Organization Innovation) ให้เกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอ และทันต่อการเปลี่ยนแปลง

ข้อเสนอแนะในการตรวจสอบพยานหลักฐานแผนภาพยนตร์และวีดิทัศน์ (ของกลาง) มี 2 แนวทาง คือ แนวทางแรก การแก้ปัญหาภายในองค์กร ได้แก่ เพิ่มบุคลากร เพิ่มอุปกรณ์ที่

ทันสมัย ควรมีการตรวจสอบข้อมูลก่อนนำเข้าระบบฐานข้อมูลทะเบียนกลางและนำไปโปรแกรมสำเร็จรูปมาใช้ในการตรวจสอบ แนวทางที่สอง การแก้ปัญหาภายนอกองค์กร คือ ต้องแก้ไขข้อกฎหมายที่มีผลทำให้การตรวจสอบของกลางล่าช้า ขาดความถูกต้อง ชัดเจน จัดอบรมสัมมนาสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ.2551 เพื่อให้เกิดการกระทำผิดน้อยลงหรือไม่มีการกระทำผิดเกิดขึ้น นอกจากนี้ควรศึกษาการให้ปากคำและการเป็นพยานในชั้นศาล กฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง ศึกษาเทคโนโลยี วิธีการใช้อุปกรณ์ เครื่องเล่นให้ทันต่อยุคสมัย

บรรณานุกรม

- เจษฎา สรณวิช. (2554). เอกสารประกอบการบรรยายกระบวนการเมืองและระบบราชการไทย. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, โครงการรัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต.
- ชาคริต ศึกษากิจ. (2554). เอกสารประกอบการบรรยายกระบวนการและนวัตกรรมในองค์การ. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, โครงการรัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต.
- ธันยวัฒน์ รัตนศักดิ์. (2555). เอกสารคำสอนกระบวนการบริหารราชการไทย. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์.
- พีระพงษ์ ภัคคีรี. (2554). เอกสารประกอบการบรรยายกระบวนการและนวัตกรรมในองค์การ. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, โครงการรัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต.
- รัตนา สายคณิต. (2547). การบริหารโครงการ: แนวทางสู่ความสำเร็จ (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิโรจน์ ก่อสกุล. (2554). เอกสารประกอบการบรรยายกระบวนการบริหารกลยุทธ์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, โครงการรัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต.
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, สำนักพิจารณาภาพยนตร์และวีดิทัศน์. (2551). คู่มือปฏิบัติงาน ตาม พ.ร.บ.ภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ.2551 และ ร่างกฎกระทรวงออกตามความใน พ.ร.บ.ภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ.2551. กรุงเทพมหานคร: ผู้แต่ง.
- อนงค์วิชญา สาริบุตร. (2554). เอกสารประกอบการบรรยายกระบวนการเมืองและระบบราชการไทย. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, โครงการรัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต.